

Edvin Salonen

Ammattiyhdistysaktiivin kokemuksia vuosilta 1930—45

Kerron muutamia omakohtaisia kokemuksia työnantajan suhtautumisesta työntekijäin palkankorotusesityksiin ajanjaksolta 1930—1945.

Olin työssä Turussa Crichton-Vulcanin telakalla 1930. Kevätalvella työntekijäin keskuudessa alkoi nousta yhä useammin esille tarve palkkojen korottamisesta. Edellinen palkankorotus oli saatu metallisulun jälkeen 1928 alussa.

Työtilanne oli hyvä, sillä telakalla rakennettiin armeijan tilauksina sukellusveneitä ja panssarilaivoja. Työntekijät olivat hyvin järjestäytyneitä ja yhteishenki oli hyvä. Metallisulun aikaiset rikkurit oli savustettu ulos. Kun telakalle oli otettu työhön yksi suojeluskuntalainen, toiset työntekijät ilmoittivat, etteivät tee työtä suojeluskuntalaisen kanssa. Telakan johto katsoi paremmaksi antaa lopputilin suojeluskuntalaiselle.

Palkankorotusasiaa käsiteltiin Metalliteollisuustyöväen liiton Turun teollisuusneuvostossa. Yksityiskohtainen esitys jätettiin työnantajalle. Vastausta pyydettiin määräaikaan mennessä ja samalla ilmoitettiin, että teollisuusneuvosto on valmis neuvottelemaan asiasta. Vastaus kyllä saatiin mutta työnantaja yksikantaan ilmoitti, ettei se halua olla missään tekemisissä kommunistisen teollisuusneuvoston kanssa eikä muidenkaan työntekijäin valitsemien neuvottelijoiden kanssa. Työnantajan mukaan palkkojen korotukseen ei ollut varaa. Yksittäistapauksissa työntekijä voi kääntyä osastonsa työnjohtajan puoleen.

Crichton-Vulcanin metallimiehillä oli kyllä taisteluvalmiutta mutta liiton johdossa lienee arvioitu tilanne sellaiseksi, että lakko olisi epäonnistunut. Lapuan liike oli voimansa tunnossa ja hyökkäsi rajusti ammattiyhdistysliikettä vastaan vaatien sen lakkauttamista.

Toisena tapauksena kerron kokemuksen Helvarin radiotehtaalta Helsingissä 1940.

Radioteollisuus oli Suomessa uutta. Se pääsi vauhtiin vasta 1930-luvun puolivälin jälkeen. Työntekijöitä Helvarin tehtaalla oli kolmattasataa, mutta ammattiyhdistysliike oli heille peräti vieras. Taisin olla ainoa, jolla oli Metalliliiton jäsenkirja. Työkalmiusten keskuudessa oli kyllä myötämielisyyttä, mutta he olivatkin hankkineet työkokemuksensa muilla metallialan työpaikoilla.

Loppukesällä 1940 ryhdyttiin muutamien työntekijäin kesken puuhaamaan palkankorotusesityksen jättämistä tehtaan johdolle. Kun järjestäytyneitä ei ollut päätettiin asia hoitaa niin, että esityksen alle kerättäisiin mahdollisimman monen työntekijän nimi.

Läheskään kaikkien allekirjoitusta ei saatu. Monet miehet olivat liittyneet vähän aikaisemmin perustettuun tehtaan suojeluskuntaan. He arvelivat kai työnantajan arvostavan enemmän niitä, jotka kuuluivat suojeluskuntaan kuin niitä, jotka olivat mukana palkankorotuspuuhassa. Arvelivatpa jotkut, että palkankorotusesitys taitaa olla kommunistien puuhaa.

Työnantajakaan ei kuulunut työnantajaliittoon mutta osasi kyllä muotoilla vastauksensa yleisen kaavan mukaan: yleisiin palkankorotuksiin ei ole varaa; työnjohtajilla on valtuudet tarkistaa yksittäistapauksissa jonkun työntekijän palkkaa, mikäli siihen on perusteltua aihetta.

Kun sitten 1944 syyskuussa sota Suomen ja Neuvostoliiton välillä päättyi ja allekirjoitettiin välirauhansopimus, muuttui ääni työnantajien kellossa. Myös työntekijäin keskuudessa tapahtui nopea tilanteen uudelleen arviointi. Ammatillisiin järjestöihin alkoi suorastaan tulvia jäseniä. Muutos oli kerrassaan yllättävä sellaisten työläisten mielialoissa, jotka aikaisemmin eivät halunneet kuullakaan mitään ammattiyhdistysliikkeestä.

Olin 1944 syksyllä työssä Puhelinteollisuus-nimisessä tehtaassa Helsingissä. Tehtaalla oli työssä yli kaksisataa työntekijää, jotka minua lukuunottamatta olivat järjestäytymättömiä. Tehtaalle perustettiin lokakuussa 1944 Metallityöväen liiton

alainen ammattiosasto, johon lyhyen ajan kuluessa työpaikan kaikki työntekijät liittyivät.

Kun sitten vuoden 1944 lopussa solmittiin Metallityöväen liiton ja työnantajaliiton välinen ensimmäinen maankäsittävä palkkoja koskeva työehtosopimus, se aikaan sai nopean muutoksen myös työnantajaliittoon kuulumattomien työnantajien keskuudessa.

Vuoden 1945 kevättalvella työpaikan ammattiosasto jätti esityksen työnantajalle liittojen välisen sopimuksen mukaisista palkkajärjestelyistä työpaikalla. Työnantaja ilmoitti suoralta kädeltä olevansa valmis palkkajärjestelyihin kunhan on ensin saatu selvitys miten sopimusta oli muissa vastaavan alan yrityksissä sovellettu. Tällainen esimerkki löytyikin nopeasti. Se oli edellä mainittu Helvarin radiotehdas. Sovellutusta voitiin työntekijäin kannalta pitää vähintäänkin tyydyttävänä. Alan tehtaiden johtajien ja työntekijäin välisiin neuvotteluihin oli kutsuttu tavallaan asiantuntijaksi Helvarin johdon edustaja. Helvarin sovellutukset tukivat siinä vaiheessa useimmiten työntekijäin kuin työnantajien näkemyksiä. Lieneekö asiaan sitten vaikuttanut se, että Helvarin tehtaan johto oli muutamaa kuukautta aikaisemmin joutunut kiusallisen huomion kohteeksi siitä syystä, että tehtaan vinniltä oli tavattu mies, joka radiolaitteillaan piti yhteyttä saksalaisiin, joita vastaan suomalaiset joukot jo silloin taistelivat.

